

GERARDJAN RIJNDERS

SALAAM
JERUZALEM

Personages

s

m

v

Muzikanten

proloog

De mannen zijn bezig een tent op te zetten.

De vrouw strijkt het tentdoek.

v Ik ben aan het strijken.

Vind ik leuk.

Rustgevend.

Gaat vanzelf.

Hoef ik niet bij na te denken.

De mannen zijn bezig met stokken en buizen.

Met iets omhoog te krijgen.

Vinden ze leuk.

Niet altijd.

Soms loopt het uit de hand.

Ben ik er om de plooien glad te strijken.

Daar hebben we bewust voor gekozen.

Voor deze rolverdeling.

Hoewel... bewust?

Ik heb eens geprobeerd bewust auto te rijden.

Moest ik hem aan de kant zetten.

Lukte nog net.

Bewust lopen?

Dan val je.

Bewust ademen?

Dan stik je.

En alles wat wij denken.
Blijken we allang gedacht te hebben.
Voordat wij dachten dat we dat dachten.
Wat wij ons bewustzijn noemen,
ons zelfbewustzijn.
Bestaat nog niet zo lang.
Bestaat pas zo'n drieduizend jaar, zeggen ze.
Daarvoor werden we geleid door stemmen.
Stemmen, onthoud dat!
Stemmen, visioenen.
Goden, noemden we dat.
We lieten ons leiden door Goden.
Dat was voordat de beide helften van onze hersenen.
Met elkaar in verbinding traden.
Pas toen die beide hersenhelften met elkaar in verbinding traden.
Ontstond er zoiets als zelfbewustzijn.
Een besef van: 'ik'.
Het is als met een 3d brilletje.
Als je dat opzet
en je kijkt naar een twee-dimensionaal vlak.
Krijg je door dat brilletje ineens
een gevoel van diepte.
Van drie dimensies.
Zo is dat ook met die twee hersenhelften.
Toen die op een gegeven moment... hoe
zeg ik dat?...
Boven op elkaar kwamen te liggen

– gaat het toch weer over seks –
Met elkaar in verbinding traden.
Dat heeft meer weg van een beleidsnota,
maar goed.
Kregen we een gevoel van diepte.
En in die diepte zagen we ineens ons zelf.
Zagen we: dat ben ik!
En niemand anders!
Begrepen we:
ik moet nu een beslissing nemen.
Ik!
Begrepen we:
ik moet niet langer wachten
tot ik de stem van God hoor.
Welke God dan ook.
Want er kwamen er steeds meer.
Steeds meer stemmen.
Steeds meer Goden.
Nee.
Ik moet nu mijn eigen stem zien te horen.
'Zien te horen.'
Fascinerend.
m Wat zit je nou weer te lullen?
v Ik sta te strijken.
m Nee, je lult.
v Gaat vanzelf.
Godzijdank.

Dat bedoel ik.

Daarom strijk ik.

Hoef ik niet meer te denken.

s We gaan beginnen.

v We zijn al begonnen.

s We gaan beginnen.

v Slavendrijver, tiran.

deel 1. holland

Scène 1

V gaat door met strijken. M en S werken aan de tent.

s Vandaag de nieuwe eeuw.

De allereerste dag van honderd nieuwe jaren.

v Is het niet net alsof je een grote, lege ruimte binnenkomt?

s Alsof je onder... een... ja, een koepel.

Of je onder een ontzaglijke koepel staat?

v Ja... leeg... leeg... en de oude eeuw is propvol, boordevol. Maar dit klopt niet.

s Gister konden we zeggen:

De slag bij Waterloo was in deze eeuw.

v En Napoleon stierf op Sint-Helena in deze eeuw, maar...

s En de oorlog van 1870 was in deze eeuw.

v En wijzelf zijn in deze eeuw geboren.

Maar dit klopt niet.

s Je zou toch één ding graag willen weten...

je zou willen weten... Ze zeggen, dat in een appelpit de appelboom verborgen zit... zoals hijzelf helemaal worden zal... de bochten van zijn takken... de reuk en de smaak en de vorm van zijn vruchten... En zou

er nou zoiets bestaan als een zaad waar alles in klaar ligt... alles van de Nieuwe Eeuw, die nu nog leeg is...?

v En zouden wij Joden in deze nieuwe, twintigste eeuw eindelijk eens vrij kunnen zijn?

Niet meer altoos beledigd en beschimpt?

s Voel jij je dan Joods?

v Totaal niet. Maar kennelijk zijn we dat.

Dat laten ze ons wel voelen.

m Wie interesseert dat nou?

s Ons!

m En al was het zo, dan kon je er nog niets van weten.

s Nee, er is maar één ding waar we zeker van zijn.

v Van één ding zeker?

s Dat we in de vorige eeuw geboren zijn...

en dat we dood gaan in deze eeuw.

Zouden we ook tegelijk... zoals je van tweelingen wel leest?

v We zijn geen tweelingen.

Maar dit klopt niet.

m Hoezo niet?

v Wat ik zei, zei hij. Wat hij zei, zei ik. In die roman.

s In die roman die zijn zusje heeft geschreven over hem en haar.

Maakt het uit? Wie wat zei? In een roman zei? Dramaturgisch is het zo beter. In ons verhaal.

Scène 2

m Begint dat gedraai nu al? Dit gaat toch alleen maar over een onuitstaanbaar, lelijk, paranoïde, joods querulantje, dat zich doodschaamde voor iedere erectie die die had.

s Querulantje?

v Dat is een woord. Zoals het woord 'woord' een woord is. Zoek maar op in het woordenboek.

m Wordt dit een geschiedenisles? Een woordenboek? Mensen willen dat toch niet in het theater? Mensen willen seks, moord en sensatie.

v Dit gaat over seks, moord en sensatie.

En over een man die z'n piemel er het liefst had afgehakt, ware het niet dat hij er zo'n plezier van had.

m 'Ware het niet'?

v Waar hij zich dan weer over schaamde.

En die schaamte moest hij dan weer compenseren door overal over alles z'n mening rond te bazuinen. Denk aan Arnon Grunberg. Denk aan Ischa Meier. Denk aan Leon de Winter.

Lelijke, onuitstaanbare, joodse querulantjes. Akelige joodjes.

s Joodjes?

v Dat zei iedereen toen net zo makkelijk als wij het nu hebben over 'kutmarokkaantjes'.

m Hebben we het dan over kutmarokkaantjes?

v Denk aan Theo van Gogh, Pim Fortuyn, Pasolini, Jean Genet!

m Jean Genet?

v Komen we later op terug. Denk aan Abou Jahjah. Allemaal ook van die drammerige, zelf-destructieve, arrogante...

m Joodjes.

s Joodjes?

m Ik ben het zo spuugzat. Als je maar enige kritiek uitoefent op de politiek van de staat Israël, wordt je een antisemiet genoemd. Alsof Auschwitz hun Golden Shower was.

s Golden Shower?

m Hun Finest Hour. Is toch weerzinwekkend!
Je zou er bijna antisemiet van worden.

v Worden?

m Waar gaat dit over?

s Dit gaat over Jacob Israël De Haan. Ook wel Jaap. Of Joop. Schrijver, jurist, journalist, homoseksueel, zionist, aanvankelijk. In 1924 in Palestina vermoord.

m En hij schaamde zich voor z'n piemel?

v Voor z'n stijve piemel. Zoals zijn tijdgenoot Couperus meldde: 'het lid in streving gericht.'

m Streving naar wat?

v Naar een kwakje. Naar een orgasme. Naar wat anders? Naar Liefde!

m En dat mocht niet?

v Nee.

m Dat wil toch iedere man, iedere piemel?

s Maar hij moest, als hij fantaseerde over z'n piemel, dwangmatig aan z'n vader denken.
Hij kwam klaar als hij fantaseerde over hoe hij seks had met z'n vader.

m En dat mocht niet?

v Dat mocht niet van hem.

m En toen?

s Toen keerde hij terug naar z'n geloof. Naar het geloof van z'n vader. Naar het joodse geloof. Hij werd weer orthodox-joods. Hij werd zelfs zionist. Hij vertrok naar Palestina. In de hoop die piemel te kunnen vergeten.

m Hoefde hij die besneden piemel niet nog eens af te snijden?

v Hij had intussen wel een boek geschreven waarin z'n moeder zelfmoord pleegt door zich met haar eigen vlechten te wurgen.

m Zijn moeder?

v Een moeder. De moeder.

m Maar z'n eigen piemel liet hij rustig staan?

s Als dat het juiste woord is...

m Piemel?

s Staan.

En die piemel stuiterde er natuurlijk weer lustig op los. Bij de aanblik van Arabische mannen die bloot op hitsige Arabische volbloeds over het strand galoppeerden.

Of gekleurde Arabische jongetjes met blote beentjes bij een bron.

m En waarom spelen we dit?

v Omdat hij op een gegeven moment inzag...

s Dat het helemaal fout ging in dat Palestina.

In wat later Israël zou worden.

m Omdat ie op die Arabische jongetjes viel?

v Omdat hij voor rechtvaardigheid was. Of hoe noem je dat?

m Het recht op een stijve?

v Zoiets.

m En toen is ie dus vermoord?

s Dus?

m Hij is vermoord, toch?

s Ja.

m Vanwege die piemel?

s Nee.

m Nee?

s Nee. Vanwege 'de politiek'.

m En dat spelen we nu?

s We spelen een stuk over Jacob Israël De Haan. Over een man die gruwde van z'n erectie.

'Het lid in streving gericht.' Omdat hij daartoe altijd aan mannen moest denken. Hij was homo. Dat kon niet. Dat mocht niet. Hij vluchtte in onthouding. In handjes boven de dekens. Hij vluchtte in Jaweh. Hielp ook niet. Hij ging dus maar naar Palestina. Daar werd hij vermoord.

m Omdat hij van de Palestijnen hield en niet van de joden?

Omdat hij van die Arabische kereltjes een stijve kreeg?

Was het probleem zomaar opgelost?

Met zijn dood?

Nooit meer een stijve?

Want lekker dood?

Jezus, laten die joden nou eens inzien dat je hun probleem niet oplost door je te wreken op Palestijnen.

Laten ze zich wreken op christenen, op Duitsers, op Russen, Polen, op Hollanders desnoods.

Beter nog: laten ze zich helemaal niet wreken.

Maar dat is natuurlijk onmogelijk.

Hun god is de God van de wraak.

s Het probleem was ook niet opgelost.

Nog steeds niet.

En het zal ook nooit worden opgelost,

ben ik bang.

m Dat misselijke gekwijn over blote knaapjes.

Met hun ranke beentjes.

Hun armpjes als vlinders.

Hun mondjes als bloemen.

Hun woordjes als roosjes.

Alsof hij zijn ziel uit de brandende hel moet sleuren. Teneinde uiteindelijk in een zee van niets te vallen.

v Ben je nu homofoob of antisemiet of allebei?

m Ik wil iets concreets. Een natte kut, een stijve lul, een drol.

Niet dit Connie Palmen-gezwatel.

v Kun je krijgen.

Het liefst wilde hij.

Dat ik een vinger in z'n kont stak.

Liever twee vingers.

Liever drie.

Liever veel meer.

Liever iets heel anders.

m En dat deed je?

v Natuurlijk niet.

Ik wist dat hij wilde.

Dat iemand anders dat deed.

m En hij wist dat jij dat wist?
v Ik ben, was zijn vrouw.
m Je bent, was toch zijn zuster?
v In de eerste scène was ik zijn zuster.
Nu ben ik zijn vrouw.
Ik was zijn vrouw.
m Wat betekende dat dan nog?
Hij was homo.
v Ik was zijn vrouw.
Ik hield hem vast.
Ik zorgde voor hem.
Ik maakte hem schoon.
Als hij weer eens had gekotst.
Uit walging.
m Van jou?
v Van zichzelf.
m Maar je stak niet je vingers in z'n kont?
v Ik hield van hem.
Hoefde hem niet 'te bezitten'.
m Hield hij ook van jou?
v Hij was met me getrouwd.
m Snap ik niet.
v Zelf begrijp ik het eigenlijk ook niet.
Je hoeft niet alles te begrijpen.
m Want jij bent een vrouw.
Kut!
s Dat is het mooie van liefde.

Dat je volmaakt gelukkig kunt inslapen.
Op een lichaam dat je nog nooit hebt gezien.
In het donker van het badhuis.
Een lichaam dat je alleen maar hebt gevoeld.
Gevoeld hebt dat het leeft.
Dat het trilt.
Naar vriendschap zulk een mateloos verlangen.
In het Oosten snapt iedereen dat.
In het Westen ook, maar hier doen ze er moeilijk over.
Jezus heeft meer kapot gemaakt dan je lief is.

m Dat wist jij?

v Dat wist hij.

En ik geloofde hem.

Ik wilde hem geloven.

Zo moest het zijn.

m En als het nou eens niet zo is?

v Dan hebben mensen zoals jij kennelijk bestaansrecht.

m Mensen zoals ik?

v Mensen zonder fantasie.

Mensen zonder dromen.

Mensen met messen.

Mensen met zekerheden.

Mensen met mitrailleurs.

Mensen gesponnen uit wraak.

m Ik vraag alleen maar.

v Maar wat vraag je nu eigenlijk?

m Waar dit over gaat.

v Over De Haan. En over nog veel meer.

Scène 3

s Zeg, Sam, ik heb zo bar gesjouwd, geef me 'n zoen.

m Nee hoor... neem d'r maar een als je zin hebt.

s En over het bruine gezicht van Sam boog ik heen.

Met een verende borstbuiging boog hij op en...

M geeft S een klap in zijn gezicht.

s Godschristes, zeg...

m Mijnheer De Haan,

Gister heb ik het door u uitgegeven boek 'Pijpelijntjes' gelezen. Het zal u duidelijk zijn, dat na het verschijnen van dit boek uwe medewerking aan Het Volk moet eindigen.

v Te vroeg.

m Te vroeg?

v We kennen die man, we kennen De Haan nog helemaal niet. Wie weet nu wat 'Het Volk' is.

s Een socialistische krant.

v Wordt ie nu al ontslagen!

m Goed. Dan eerst de feiten. Weten we met wie we te maken hebben. Kunnen we het zaakje afhandelen.

het volgende razend snel:

v Goed. Vul me maar aan. Houd je maar niet van de domme. Je weet het net zo goed als ik

Jacob Israël de Haan wordt in een groot, orthodox, Drents gezin geboren als zoon van een voorzanger in de synagoge. De schrijfster Carry van Bruggen is een van zijn zusters. Beiden zijn in hetzelfde jaar

geboren, en om die reden wordt soms aangenomen dat zij een tweeling zijn. Dat is echter niet het geval: zijn zuster werd op 1 januari 1881 geboren, Jacob op 31 december van hetzelfde jaar.

m Het gezin verhuist in 1885 naar Zaandam en in 1896 gaat Jacob naar de kweekschool, de toenmalige PABO, in Haarlem. Jacob wordt marxist en lid van de SDAP, de voorloper van de PVDA, en is als letterkundig medewerker verbonden aan het socialistische dagblad Het Volk waarvan hij ook enige tijd de kinderrubriek redigeert. Terwijl hij op school les geeft, studeert hij voor het staatsexamen, en gaat vervolgens naar de universiteit, waar hij rechten studeert. Hij doet doctoraalexamen in 1909 en promoveert in 1916.

s Ondertussen profileert hij zich ook als schrijver van proza en poëzie. Vanaf 1900 publiceert hij in allerlei literaire tijdschriften, en in 1904 verschijnt zijn eerste roman. Pijpelijntjes, over een homoseksuele, sado-masochistische relatie in de Amsterdamse volkswijk De Pijp.

m De Haan onderneemt in 1912 enkele reizen naar tsaristisch Rusland, waarbij hij een aantal gevangenen bezoekt om de situatie van politieke gevangenen te onderzoeken. Zijn schokkende bevindingen publiceert hij in zijn boek 'In Russische gevangenen'.

v Ook richt hij een comité op, samen met schrijver/psycholoog Frederik van Eeden en dichter Henriette Roland Holst.

m Dichteres.

v Dichter.

Om handtekeningen te verzamelen om met name Ruslands toenmalige bondgenoten Engeland en Frankrijk te bewegen tot protest tegen Rusland.

s Ondertussen heeft De Haan het socialisme vaarwel gezegd, en wordt hij zionist. Weer later wordt hij religieus. Daarna wordt hij actief in de rabbinale organisatie van de traditionele orthodoxe joden van Jeruzalem, die fel antizionistisch zijn. Als hij in 1919 naar Palestina emigreert, wordt hij een van de politieke leiders van die organisatie.

v Hij is voorstander van een staat waarin joden en Arabieren als gelijken kunnen leven, en bepleit onderhandelingen met Arabische leiders, om aldus te komen tot een vreedzame beëindiging van de tegenstelling tussen joden en Arabieren. Deze opstelling wekt de ergernis van zionistische leiders. Orthodoxe joden stellen dat het verschijnen van de Messias afgewacht moet worden voordat een op religieuze gronden gebaseerd Israël kan worden gesticht.

m De Haan is in Palestina werkzaam als correspondent van het Algemeen Handelsblad, een van de voorlopers van het huidige NRC-Handelsblad. Hij is als journalist zeer productief: in vijf jaar verschijnen er 394 feuilletons, die veelal handelen over de opbouw van het 'Joods Nationaal Tehuis', maar ook over het dagelijks leven in Jeruzalem en omgeving, waarbij hij speciaal belangstelling toont voor het leven van de Arabische bewoners van Palestina.

s Waarom ga ik op 't avonduur,
Het teder avonduur, naar de Heilige Muur?
Omdat mijn hart tot God zijn smarten klaagt?
Of omdat Hassan daar mij vleit en vraagt?

v Op maandag 30 juni 1924 wordt De Haan met drie pistoolschoten om het leven gebracht op de trappen van het een ziekenhuis in de Jaffastraat in Jeruzalem.

s Eerst wordt een zekere Jacob Zugmann of Gussmann gearresteerd. Zugmann blijkt uiteindelijk onschuldig. De joodse pers acht het ondenkbaar dat een prominent joods geleerde door een Jood is vermoord; het doden van een Jood door een andere Jood was en is een groot taboe in het Jodendom.

v Door velen werd lange tijd gedacht dat de daders Arabieren waren, maar die opvatting is onjuist gebleken. Het was een van de seculiere, dus niet gelovige, zionistische organisaties die had besloten De Haan te vermoorden, de Hagana. Die bracht hem midden op straat om het leven, met medeweten van hun leider Itzhak Ben-Zwi, die later de tweede president van Israël zou worden.

m Dat ook in De Haans eigen tijd aan deze mogelijkheid gedacht werd, blijkt uit een krantenbericht over zijn begrafenis, die door een menigte van zo'n vijfduizend mensen werd bijgewoond, 'vrijwel de gehele Joodsche orthodoxie van Jeruzalem'.

s Tijdens de begrafenis kwam het tot een grote protestbetoging tegen de zionisten, aan wie men te Jeruzalem algemeen de moord toeschrijft.' Ook had De Haan in de laatste maanden van zijn leven veel dreigbrieven uit zionistische hoek ontvangen, waaronder één op gouvernementspapier.

m Goed. Dit was dus het Wikipedia-gedeelte.

v Dat ging wel erg snel.

s Doen we het toch nog een keer.

m Ja.

tegen het publiek Nog een keer?

Nee toch?

Nee.

Dan zijn we nu klaar.

Kunnen we naar huis.

v Klaar? Naar huis?

m Nu weten we toch alles?

s We weten nog helemaal niets.

v Maar wat ik eigenlijk bedoel...

s Ja, wat bedoel je nu eigenlijk?

m Zit toch niemand op te wachten.

v Een groep apen heeft een leider. Die geeft op een gegeven moment een signaal. De groep gaat meteen achter de leider aan. Zonder daarbij na te denken. Ze kunnen niet eens denken.

m Nee?

v Hoefden ze niet. Er was immers een leider, die dat voor hen deed, denken. Maar zo langzamerhand was die leider er niet meer. Niet meer te horen tenminste, in de ontwikkeling van de mensheid. Niet zo evident tenminste. En toen luisterden die apen, inmiddels mensen, of zoiets, naar stemmen. Ze waren afhankelijk van stemmen. En die stemmen hoorden ze ook. Die stemmen kwamen uit hun rechter hersenhelft. De linker hersenhelft neemt de eenvoudigste beslissingen. Die bestuurt de rechterhand, als je een aardappel schilt bijvoorbeeld, of schrijft.

m Als je je aftrekt.

s Gaat het weer over seks.

m Het gaat altijd over seks. Freud wist dat. Jean Genet had er vast ook een handje van.

v Het gaat erom, dat de andere hersenhelft, de rechter als je rechtshandig bent, de linker als je linkshandig bent, je vertelt wat je moet doen. Wat je eigenlijk moet doen, als je het echt niet meer weet.

Als de koning, of de alpha-aap, te ver weg is. Als je je baasje niet meer kunt horen of zien. Paniek dus! En omdat die twee hersenhelften nog totaal gescheiden zijn, ‘verzinnen’ die mensen dus bevelen en ervaren ze dat als stemmen en die stemmen noemen ze Goden. Ze willen gewoon horen wat ze moeten doen. En als ze dat niet meer horen, omdat de opper-aap te ver weg is, verzinnen ze stemmen. Die vroege mensen, of late apen, liepen totaal stoned en schizofreen en in trance en gehyponotiseerd door de woestijn. En ze hoorden stemmen, die vertelden dat ze die belachelijke pyramides moesten bouwen, of de tempels van

Nineve. De hangende tuinen van Babylon. Megalomane projecten bedacht door een alpha-mens. Hector hoorde de stem van Zeus die hem vertelde dat hij Patroklos moest doden, die het harnas van zijn vriendje Achilles had aangetrokken, dus kon hij, Hector, ook met recht zeggen dat Zeus Patroklos had vermoord.

Dat bedoel ik.

m Maar wat bedoel je dan?

v Dat we ons nog steeds laten leiden door stemmen, door Goden, door alpha-wezens dus die te ver weg zijn omdat de groep te groot is geworden. Snap je? En dan moet ik het ook nog hebben over hypnose. Dat al die pyramides gebouwd zijn door mensen in hypnose, dat was hun natuurlijke staat en daarom werden ze ook nooit moe, mensen onder hypnose worden nooit moe, die kunnen moeiteloos uren lang in een en dezelfde houding blijven zitten. Die slaven in Egypte en in Babylon werden nooit moe. Daarom al die waanzinnige bouwwerken, surrogaat-pikken van de alpha-aap, als de aap zelf te ver weg is.

m Flauwekul!

s Waar gaat dit over?

v Het gaat over De Haan. Maar het gaat niet alleen over Jaap of Joop of Jacob De Haan, het gaat over al die stemmen die we maar blijven horen, die we gelukkig nog steeds blijven horen al willen we ze vaak helemaal niet meer horen. Ik sta hier net zo lief te strijken en houd verder mijn mond, maar... die stemmen zijn er nog steeds.

m Welke stemmen?

Scène 4

s Toe, Sam, doe 't niet... je doet me zeer.

Ik dacht dat hij lachen zou of iets zeggen,
en ik keek hem aan, maar hij stond heel ernstig en zei niets. Dan
plotseling kneep hij weer, boven in mijn linkerarm, en ik lei mijn andere
hand erop van pijn.

Toe Sam, doe 't niet... je doet me zeer.

m Jawel.

s En aandachtig bezeerde hij mij overal met een strak lacheloos
plezier van een ander pijn te doen.

m Joop, kom hier.

s Hij was sterker dan ik.

m Smeerlap.

M slaat S.

S valt op de grond.

Scène 5

v Ik heb me er zo weinig in verdiept

m In wat? In die stemmen?

v Al het seksuele op zichzelf... afgezien van verhoudingen... ik voel het als in zekere zin onbelangrijk, ik bedoel: voor jezelf is het belangrijk genoeg...

m Je wilt zeggen... dat je er niemand om veroordelen mag? Maar het is toch... steriel?

v En waarom... steriel, onvruchtbaar bedoel je? Het hoeft toch niet altijd juist een kind te zijn? Gevoel... en geestdrift... inspiratie... dat is toch allemaal realiteit, dat is toch allemaal resultaat

m Maar het andere, het normale... man-met-vrouw, dat is toch beter, is toch mooier? Dat zul je toch moeten erkennen?

v Ik weet het niet. Ik weet eigenlijk niet wat ik weet. Waar ik het over wil hebben. Misschien wordt het allemaal veel te ingewikkeld.

m Maar mag ie nu dan wel?

v Wat?

m Mijnheer De Haan,

Gister heb ik het door u uitgegeven boek 'Pijpelijntjes' gelezen. Het zal u duidelijk zijn, dat na het verschijnen van dit boek uwe medewerking aan Het Volk moet eindigen.

s Waarde partijgenoot Tak!

Wijl dat ik nu op het blanke eerste blad mijn open brief aan u schrijven ga, bevalt mij een harde angst. Want gij zijt een veel-vermogend en een grof-willend man, en ik ben maar een al te arme jonge man.

v Uw hand is zo bezwarend op mij geweest, en tweemaal, toen ik uw barre handhandsheid zó brekend voelde, heb ik u geschreven om wat matiging en wat gemak.

Maar gij hebt u niemaals gematigd.

m Gij hebt mij geschonden met één schandaal van onuitspreekbare schenderij.

v Gij hebt me geschonden met breukslag op breukslag.

Gij hebt mij bezeerd in de fijnste werktuigen van mijn aandoenlijk zenuwleven.

s Gij hebt mij ziek gemaakt.

Gij hebt mijn leven berooid van wat niet mankeren mag, het samenleven met gelijkvoelenden, d.w.z. voor mij met de socialisten.

v Gij hebt mij tot tweemaal toe van mijn broodwinning beroofd, en zonder welke ik niet naar de gematigde maat mijner behoefte kan bestaan.

m Ik ben een al te arme man geworden.

Gij hebt dit gedaan in naam van het partijbelang, zonder enige diepere noodzaak.

En naar zedelijke noodzaak leven wij toch?

s Ik heb u veel te vergeven. En ik kan het niet.

Dit is een al kwetsend kwaad, dat gij mij hebt aangedaan.

Als ik er aan denk, beven mijn zenuwen weer.

tegen V Weet gij nog, moeder, hoe ik jong.

Schatten-verlangend u verliet?

Wereld en weelde lokten, mij bedwong.

Uw smeken niet.

m Ben je nu ook al zijn moeder?

v Ik ben een vrouw die denkt dat ze hem een beetje begrijpt.

m En ik ben de man die...?

v Die hem haat.

En waar hij dus op valt.

m Dat is dan duidelijk.

Kunnen we nu naar huis.

v Nee.

Want ik begrijp hem niet.

En jij haat hem niet.

m Nee?

s 'O, knaap, in 't stijgen van uw vlucht gevangen

Als vogel en in nauw verblijf.'

m Poëzie?

v Een stem.

m Van wie?

v Luister.

Scène 6

v René en Johan waren samen. De kamer van Johan was licht, en zij naderden elkaar. Johan bewoog zich het eerste. Hij omhelsde René hartstochtelijk, onbeheerst... even dacht hij daaraan... toen dacht hij niets meer. Hij kust René op diep-ademende mond.

Het lichaam van René was van goud licht. Johan gevoelde dat zijn lichaam ook van goud licht was. De kamer was donker geworden. Het was lente.

m Ik verlang zo en ben zo ziek geworden. Laat mij vanavond in jouw kamer komen. Ik zal zeer gematigd zijn, zonder enige ruwheid, ook wanneer jij een voorzichtige vriend zult zijn. ‘Hou je nog van mij?’

s ‘Hou je nog van mij?’, gilte René op gekke wijze. Hij nam toen Johan op en wierp hem in zijn bedstede, tijdens een aanval van schandvolle razernij. Hij kustte Johan wildweg, hij beet hem, hij scheurde boven- en onderkleding van zijn lichaam, hij wroette diep vingerend binnen zijn lijf.

m Overigens ben jij een gewoon sodemieters snolletje, evenals de schandjongens in de grote straten van de grote hoofdsteden. Alleen kom jij niet voor je gevoelsleven uit, en je leeft stil en beheerst met je onmatige verlangens. Gelukkig dat ik er ben. Ik verbeeld mij niet dat ik beter ben dan wie anders ook. Dat is een slechte gedachte. Maar ik heb jouw fouten van grootspraak en van eigen genegenheid niet. Ik weet precies wat ik ben: een goed kunstenaar met een verdorven gemoedsleven. Ik vind het heerlijk een kunstenaar te zijn, maar ik vind het nog heerlijker dat ik zo verdorven ben en dat ik het zo zeker weet.

s Je ziet wel dat ik niet meer vraag om je te matigen en je te veranderen. Jij kunt evenmin zuiver in je liefde wezen als ik onzuiver. Dat ik je heb ontmoet is mijn noodlot. Ik heb dikwijls geprobeerd van jou los te komen, maar juist daardoor ben ik vaster aan je verbonden geraakt.

v Ik stuur u het boek Pathologieën terug, daar ik toch niet in staat ben het uit te lezen. Ik noem een boek als dit geen kunst. Maar daar je toch je eigen weg blijft volgen en liever gelooft wat lof-sprekers zeggen baat het ook niet of je mijn mening vraagt of weet. Verschoon mij dus liever van het beoordelen van je werk.

Groeten, Frederik van Eeden.

m Wie is dat?

s Zijn beste vriend, dacht hij.

m 'Ik ken hem door en door en heb nooit zulk een gedepaveerd en onbetrouwbaar individu ontmoet als dien vent.'

Ook van Eeden?

v Nee, een andere 'vriend'.

Scène 7

m Waarom zegt ie niets meer?

v Hij is voortdurend ziek. Zijn vrouw verpleegt hem. Hij studeert. Aan een stuk door. Hij bekommert zich om het lot van de gevangenen in het Tsaristische Rusland.

s Waar hij meteen verliefd op wordt.

v Waar hij natuurlijk meteen verliefd op wordt.

m Maar hij schrijft niet meer?

s Hij schrijft maar door. Maar geen proza meer, geen fictie.

m Miskend genie?

s Zowel onmatig in het maken van gebaren als onmatig in het nemen van wraak laat hij – de nestloze die zich in elk nest grondiger nestelde dan de autochtonen – overal opwaaiend stro en verschrikte veren achter.

m Zelfs de trouw van zijn vrienden is vermengd met een milde verbijstering.

v Wie zo heen en weer wordt geslingerd tussen demon en heilige, tussen wat al uitersten niet, verlangt niet alleen naar rust, nee, hij meent er recht op te hebben.

m Hij is er niet voor het nest, het nest is er voor hem.

s Van ‘aanpassen’ heeft De Haan nog nooit gehoord.

m Als er in het Hollandse polderlandschap ook maar even over hem wordt gemord.

v Als de vertegenwoordigers van het ideaal waarvoor hij nu weer iets wil betekenen.

m Het socialisme, het zionisme.

s Hem niet de eer gunnen die hij vanzelfsprekend acht, dan slaat zijn inlevingsdrift, na aanvankelijke verbazing, om in afstandelijkheid.

m Zijn tedere omhelzing in cynische kwelzucht.

s Dan neemt hij de kleur van de vijand aan.

v Veel verschil maakte het niet.

s Zijn liefde is even gulzig als zijn haat.

v De zachtaardige Johan en de sadistische René uit Pathologieën zijn één Jacob Israël de Haan.

s Hij eist de absolute overgave, omdat hij zichzelf absoluut wil overgeven. Maar in het dagelijks leven bestaat er, vooral als het om idealen gaat, niet zoiets als absoluut.

v Dat is zijn tragiek.

m Hij botst, naar welke kant hij zich ook beweegt. Maar het zijn de anderen die botsen, hij verwacht alleen ruim baan.

v Zo ontstaat – uit noodzaak – de behoefte zichzelf te rechtvaardigen.

s Door te schelden, te vluchten, uit de hoogte te doen, groteske maar serieus bedoelde pogingen zich te rehabiliteren.

m Door zichzelf te kronen en uit te roepen tot ‘De Dichter van het Joodse lied’.

v Met gemis en verlangen staat hij op vertrouwder voet dan met aanwezigheid en realisering.

m Hij ziet de droom aan voor de daad.

s Wie niet voor hem is, is tegen hem.

m Als hij geen would be-socialist mag zijn,

dan wordt hij een would be-zionist.

v En als echte romanticus wordt hij
Joodser dan Mozes.

m Als bij een 'echte' homoseksueel sluiten onoprechtheid en
oprechtheid ook hier elkaar niet uit.

v Wat weet jij daarvan?

s Verzet is zijn tweede natuur – niet het politieke of religieuze verzet,
gebaseerd op morele, idealistische principes, maar het verzet dat diep
in de zenuwen en vezels wortelt, pathologisch van aard, niet
verstandelijk, maar zinnelijk, niet ethisch maar esthetisch. Bij zijn verzet
hoeft de wereld geen baat te vinden, alleen hijzelf.

v Hij heeft – met verloop van de Sociaal Democratische Arbeiders
Partij of niet – een zwak voor de verdrukten, maar het zijn zijn
verdrukten.

s Hij is een redder en een omkoper van zielen, een gemankeerde
Christus en een gemankeerde Mefistofeles beide; soms weet men niet
waar de onbaatzuchtige reddersfantasie ophoudt en de hete begeerte
begint. De duivel verkracht Christus, en de wandelende jood verplettert
de duivel.

m Zegt hij dat?

v Dat schrijft Gerrit Komrij.

m Komrij is dood.

s Iedereen in dit stuk is dood.

v Dus is dit stuk niet meer actueel?

m Moet dat dan?

v 'Moet dat dan?'

s Iedereen in dit stuk is dood, behalve wij.

tegen publiek En jullie, hoop ik.

Scène 8

s Ik was een Joodse jongen, ik verdwaalde

Door lusten misleid en op vreugden fel,

v Hij kwam vaak gedichten voorlezen op vergaderingen.

s Als water was mijn over-eiling snel

Die naar diepten van duistere Vreugden daalde.

En nu: schaamte verbrandt mijn bleke wangen,

In de jaren van mijn verloren jeugd

Bloeiden zij met blos van vriendschap en vreugd

v Omdat men in de Zionistische wereld behoefte had aan culturele verheffing.

s Mijn hart is ziek. Mijn hopeloos verlangen

Is naar één dronk uit koorts-koelende wel

Hemelendiep, helder van Gods heilige Gunst

m Maar daar verveelden de meeste mensen zich dódelijk bij.

s Kon ik met mijn moede voeten gaan

Om rust naar ons land achter de Jordaan

m Wanneer hij las, legde hij vreselijk de klemtoon op het merkwaardige ritme waardoor al zijn gedichten zich kenmerken, en dat vond men vervelend.

s Ik vond dat wel aangenaam. Als ik zo'n gedicht voorlas, kon ik best wel eens een stuk overslaan. Daar merkten ze niks van.

m Ik kan het gevoel niet kwijt dat hij die orthodox-joodse levensstijl openlijk heeft gevolgd bij dag, omdat hij haar bij nacht heimelijk heeft verloochend. De zonde was zoet, het berouw was bitter en het gebed

bracht troost. Als dit het recept van godsdienst was, was De Haan godsdienstig.

s Ik dwaalde graag door ijdel schoon bekoord,

IJdel mijn lied totdat mijn hart verstond

Dat ik Dichter van mijn trots volk moet zijn

Eer ik u dan Jeruzalem vergeet

Vergeet ik mijne lippen en mijn tong

m Heeft hij het nu over tongen, pijpen, rimmen?

v Rimmen?

m Rijmen?

s Den roem van het Hollands lied

Neem ik mee naar het Joodse land.

Mijn hart vergeet u niet,

Holland, mijn Holland

aan het verre vaderlandse strand.

Wie Amsterdam vaak zei 'Jeruzalem'

En naar Jeruzalem gedreven kwam

Hij zegt met een mijmerende stem

'Amsterdam, Amsterdam'

m Maar jij wilt iets zeggen, toch?

v Interesseert het je?

m Nee, maar zeg maar.

v De theorie is dat...

Waar het op neerkomt is...

Dat mensen er geen idee van hadden

dat ze mensen waren.

Dat ze een individu waren.

Dat ze iemand waren.

m Oh, je bedoelt zoiets als Westworld,
die serie?

v Ze deden gewoon wat ze werd gezegd.

En als het steeds onduidelijker wordt
wie dat dan zegt.

Verzinnen ze de Goden.

Laten ze zich hypnotiseren door die Goden.

Bouwen ze die pyramides.

Gehypnotiseerd en al.

Mensen onder hypnose raken nooit vermoeid.

Dus pyramides bouwen is geen probleem.

Is dat wat jij wil horen?

m Hoe moet ik weten wat ik wil horen?

Je hebt het over iets totaal anders
dan waar dit stuk over gaat.

v Nee.

m Waar gaat dit stuk dan over?

v Zijn jullie eindelijk zover?

s Bijna.

De tent is bijna klaar.

deel 2. palestina

Scène 9

v En dan is ie daar, in Jeruzalem, in Palestina, en hij vindt het helemaal niks.

‘Het station is onbeduidend. Het regent, het waait en het is koud. De plezier-reizigers kennen de zengende zomers van Jeruzalem niet. Ze komen in het zachte stille voorjaar of in het milde najaar. Maar ik verzeker u dat het hier stormen kan.’

s ‘Ik had nooit uit Holland moeten weggaan.

Ik had moeten blijven, bij mijn vrouw. En bij alle vrienden en kennissen. Maar ik kan nu niet terugkomen omdat dat het Zionisme in Holland te veel afbreuk zou doen. Het is hier alles woest en ledig. Geregeerd door materialistische beroepszionisten.’

v Hij gaat maar door. Hij bezoekt alles en iedereen.

m Waarom eigenlijk?

s Voor zijn gedichten, zijn kwatrijnen, voor zijn artikelen in het Handelsblad.

Hij bezoekt ook de Britse militaire gouverneur van Jeruzalem.

m ‘Indeed I told him that, as much as I had enjoyed his conversation in my house, I would not have had him on the Governorate Staff for anything; and I warned him that if he were not more temperate in his language he might get beaten up by his own people. Facially he was an

intellectual version of Vincent van Gogh, whose dreadful glare of an unknown terror sometimes blazed in his eyes also. I still have a deep sympathy and regret for a man desperately alone, and perplexed in the extreme.

v Hij ontdekt De Arabier.

m Hij ontmoet zijn ondergang.

v Zijn droom.

m De Arabier?

v Zijn ondergang.

s Een vader en een zoontje. Twee mooie Arabieren. De vader op een schimmel. En het zoontje op een mooi wit ezeltje. Ze laten eerst de beide beesten lekker drinken. En ze gaan lekker lui tegen een heuveltje liggen. Zeker houden ze veel van elkander. Want de vader heeft zijn arm om het zoontje heen geslagen. En het zoontje heeft den kop tegen den vader aangelegd. Zeker bewondert de vader zijn mooie en sterke jongen. Of denk ik dat maar? En denkt de vader aan de prijs van koren, paard en ezel? Hoe ziet de ziel van een Arabische vader er uit? Hoe ziet mijn ziel er uit?

v Arabieren haten je omdat je joods en zionist bent. Joden haten je omdat je sympathie hebt voor de Arabieren. Orthodoxe joden haten je omdat je zionist bent. Zionisten haten je omdat je orthodox bent.

m Ben je nu zionist of orthodox?

v De orthodoxen haten de zionisten omdat het streven naar een eigen staat niet iets is waar joden mee bezig moeten zijn.

Eerst moet de komst van Messias worden afgewacht.

Pas met de komst van de Messias is er uitzicht op een eigen land.

Een eigen staat.

Dat regelt de Messias dan wel.

En de zionisten haten de orthodoxen omdat ze volstrekt reactionair, debiel, bijgelovig, kortom knettergek zijn...

En alle zionisten en alle orthodoxen haten de Arabieren omdat ze Arabieren zijn.

De Arabieren haten de zionisten en de orthodoxen omdat die hun land willen afpakken.

En dat land, Palestina, was ooit onderdeel van het Ottomaanse rijk.

En dat was na de Eerste Wereldoorlog uiteengevallen of ingestort of ontploft, whatever, en toen hadden de 'overwinnaars', Frankrijk en Engeland een paar niet al te willekeurige lijntje getrokken, het ging over olievelden, en toen kreeg je uiteindelijk Syrië, Irak en Jordanië...

m En Libanon.

v En Libanon, ja.

m Dat werd Frans.

v Doet dat er toe?

m Dat doet er toe.

v In ieder geval: toen wilde Palestina eigenlijk liever bij het Franse Syrië horen... kortom:

in Palestina haatte iedereen zo ongeveer iedereen. Ik vat nu een eeuw geschiedenis samen of een paar eeuwen geschiedenis. Ik ben wat efficiënter dan Wikipedia, maar waar het in ieder geval op neer komt...

m ... Iedereen haat Jacob Israël De Haan ook

nog 's omdat hij homo is en daar mee min of meer te koop loopt.

v En hemzelf komt dat wel zo goed uit, omdat hij vooral zichzelf haat.

m En intussen zwijmelt hij bij de aanblik van blote Arabische mannetjes.

‘Het lid in streving gericht.’

v Dat lid interesseert hem niet echt.

Hij houdt van hun schoonheid, hun onschuld.

Omdat hij zichzelf alleen maar schuldig voelt.

m Aan wat?

v Aan wat niet?

Aan het feit, dat ie bestaat.

s Ik bewonder hun schoonheid, zoals ik van de vrome Joden de vroomheid bewonder. Sommige van mijn Arabische vrienden hebben hun milde plaatsje gevonden in het boek van mijn Kwatrijnen. Ze vinden dat natuurlijk aardig, vooral omdat ze het toch niet kunnen lezen. En er is iets van uitgelekt. Althans deze week werd ik vermaand.

‘De Arabieren zijn onze politieke vijanden.’ En nu gaat het niet aan, dat ik hun schoonheid in mijn gedichten prijs.

En ik: dat schoonheid en dichtkunst toch niets te maken hebben met de Arabische kwestie.

En de vermaner: ja zeker, wel zeker, alles

en alles is op ’t ogenblik gemobiliseerd:

ook de dichtkunst.

m Maar eerst even dit: De Haan!

Bij dezen deel ik u mede, dat gij, indien gij ons land niet vóór de vier-entwintigsten van deze maand verlaat, zult u worden doodgeschoten als een gemene hond.

Vergeefs zullen al uw pogingen zijn, de schrijver van deze brief te ontdekken.

Vergeefs zullen al uw pogingen zijn, u tegen ons te beschermen. Al zoudt gij omgeven zijn door politie-agenten en rechercheurs, dan nog zullen wij u treffen, ten einde het Heilige Gebod te vervullen: 'En Gij zult het kwade

uit uw midden wegruimen.'

Dus denk er aan en vergeet het niet: vóór den vier-en twintigsten.

Onthoud uw Dag!

De Zwarte Hand.

Dat klinkt als een heel slecht jongensboek.

s Dat vond hij ook. Een heel slecht jongensboek. Maar hij heeft een zwak voor slechte jongetjes. Best spannend. Maar hij is met andere dingen bezig.

v Ze willen hem vermoorden!

s Dat is altijd al zijn fantasie geweest.

m Ze hebben hem vermoord!

s O ja? Dat is dus gelukt? Grappig!

m Een grappige De Haan? Een vrolijke

De Haan, een gelukkige De Haan?

v Die heeft nooit bestaan.

Hij is een dichter.

Dichters moeten lijden.

m Misschien ontdekt hij ineens dat dat helemaal niet moet.

Misschien is ie ineens echt gelukkig. Tussen al die naakte Arabische kerels op hun paarden en ezels en kamelen.

Die hem pijpen, neuken, rimmen, maakt het uit?

v Want hij wordt toch wel vermoord?

m Maakt het uit?

Scène 10

Muziek door S en de twee musici.
Ze oefenen liederen op de volgend
teksten van J.I. de Haan:

s Ach, wat is waarheid? Wat is zeker?

Dit is de waarheid, die ik vond:

Men schenkt de wijn uit een kruik in een beker.

En uit de beker in de dronken mond.

tegelijkertijd

v Met de fabelachtige handigheid van de paranoïcus is hij in staat de kleinste bijzonderheden van het leven in Palestina tot een samenhangend mozaïek te vormen, dat aan zijn gemoedsstemmingen beantwoordt.

m Zijn wonderlijke aanleg veroordeelt hem, telkens de richting of de partij, waarvan hij deel uitmaakt, des te heviger te verraden, naarmate hij haar met meer ijver heeft aangehangen.

v Dit is het noodlot van een buitengewoon begaafde Jood, die helaas de kracht niet heeft gevonden, zich tot de beoefening der schone letteren te beperken.

m Ik heb gaarne nog eens over ons onderhoud van gisteren nagedacht.

v Ik heb gaarne genoteerd, dat U bereid zijt om verder geen Zionistisch-vijandige berichten aan de pers te doen toekomen.

m Begrijp ik het goed dat U ook niet zult trachten bezoekers van Palestina tegen het Zionisme in te nemen?

v En dat u dus ook de anti-Zionistische propaganda, die van Arabische kant gevoerd wordt, niet verder zult steunen?

m En tenslotte, dat U generlei politiek zult voeren in de rechtsschool waar u een aanstelling heeft bemachtigd, voor het geval dat U in het aanstaande najaar daar mocht worden herbenoemd?

v Ik zou van U een antwoord willen hebben of U bereid bent om de vijandelijkheden te staken.

m Dat een jood de onnozele ultra-orthodoxe leiders tegen de Zionisten opstoott en onderhandelt met de vijanden van het joodse volk maakt u tot een verrader.

v En verraders moeten geliquideerd

m Er is veel rancune jegens U binnen de gemeenschap. Men begrijpt niet wat u aan het doen bent. Wij zijn uit Rusland vertrokken na de pogroms waarbij joden omkwamen.

v Wij zijn hierheen gekomen om onszelf te redden, en dan komt een jood als u ons laatste toevluchtsoord vernielen. Wat doet u ons aan?

m U weet dat u groot gevaar loopt wegens uw gestadig aan de kaak stellen van de excessen van het politieke Zionisme, hetgeen de haat op u doet neerdalen van enige der tuchtloze jonge atheïstische elementen aan de zelfkant der beweging.

v Hij is een trouw en eerlijk man. Hij is niet te koop. Voor niets ter wereld niet. Alleen wellicht – maar dan volkomen onbewust – voor vleierij en ijdelheid.

m Hij dient zijn overtuiging immer oprecht en regelrecht en zonder aarzeling of bij-oogmerken met al de rijke middelen die hem ter dienste staan.

v Maar zijn overtuiging is zijn telkens tijdelijke overtuiging. Die dan altijd waarachtig is en echt.

m Zijn bitter lijden, zijn onophoudelijk smachten, zijn altijd terugkerende, tevoorschijn springende en hem overweldigende desillusie.

v Dat is zijn smart en zijn wellust tegelijk

m Misschien is de opbouw van een joods land waarin de godsdienst geen rol zal spelen voor hem iets verschrikkelijks en komt hij daarom terecht op voor zijn geloof.

v Zijn recht om zijn geloof tot uiting te brengen wordt niet erkend.

m Hij wijst op de schade en gevaren van het zionisme voor de Arabieren.

v Ik wil u verzoeken om op te passen met wat u schrijft, want de Zionisten lezen mee.

m Neben Gedichten heissester religiöser Gottesliebe stehen solche von geradezu blasphemischer Empörung und Zeugen eine schwer in die Irre gehendes Trieblebens.

v Toen ik met De Haan door de straten van Jeruzalem liep en zag hoe de ons tegemoetkomende joden op de grond spuwden, als ze De Haan in het oog kregen, zei ik: dat doen ze niet uit respect voor U!

s Neen, dat doen ze uit respect voor U,
want als ik alleen ben, spuwen ze in mijn gezicht!

m Hij bezit een vlijmscherp vernuft, een bijna kinderlijk openhartig karakter en een groot analytisch talent.

- v Voldoende eigenschappen om zich vijanden te maken.
- m Zeer zeker zal men hem niet licht een beminnelijk karakter vinden.
- v Zijn analyse is meedogenloos, zijn sarcasme zonder genade.
- m Maar waar hij die gelden laat is de drijfkracht toch niet boosaardigheid of de lust om pijn te doen, maar gevoel voor rechtvaardigheid.
- v Deze man is slechts verstandsmens in schijn, in werkelijkheid een hartstochtelijk bewogene die voor recht en waarheid, ook tegenover zichzelf, in het perk treedt.
- m Die kwelt, mede omdat hij in zo hevige mate een gekwelde is.
- v Hij is een kampvechter met een oprecht ideaal en een hartstochtelijk rechtsgevoel, dat hem telkens weer in opstand en in botsingen brengt.
- m Zijn niets ontziende eerlijkheid.
- v Zijn openhartig verwerpen van al wat op 'schipperen' geleek en zijn hekelen van het schipperen bij anderen, heeft hem, naast vele vijanden, toch ook vrienden doen verwerven.
- m Vrienden die steeds en onbeperkt op de bijstand van zijn nooit strijdensmoede geest konden rekenen.
- s Joden kunnen onmogelijk in Palestina leven zolang ze niet tot overeenstemming met de Arabieren komen.
- v Wist hij.
- s Palestina is een onveilig land. Er gaat geen dag voorbij zonder moord.
- v Wist hij ook.
- m I thought, he was a traitor. And since it was impossible to put him in jail, the only thing left was to get rid of him.

v To get rid of him, how do you do that?

m It's very simple. That is not the problem.

De muziek stopt.

Stilte

v Hij is dood.

Stilte

m Kunnen we eindelijk naar huis.

Scène 11

De muziek gaat uiteindelijk door.

Zonder zang.

m Hij is toch dood?

muziek gaat door

s Zodra de artillerie ter plaatse was, onderhielden de jonge soldaten de wapens, demonteerden ze om ze schoon te maken, vetten ze in en zetten ze zo snel mogelijk weer in elkaar. Enkelen presteerden het om geblinddoekt de wapens te demonteren en in elkaar te zetten zodat ze er ook 's nachts in zouden slagen. Tussen elke soldaat en zijn wapen bestond er een amoureuze en magische verhouding. Omdat de feddajins, de Palestijnse strijders, sinds kort de adolescentie achter zich hadden gelaten, was het geweer als wapen het teken van de triomferende mannelijkheid en verschaftte het bestaanszekerheid. De agressiviteit verdween: de glimlach toonde de tanden.

m Hij is toch dood?

v Hij is hartstikke dood. Drie kogels.

m En dit dan?

v Een andere stem.

m Van wie?

v Doet dat ertoe?

s Het eerste lijk dat ik zag was van een man van vijftig of zestig jaar. Hij zou een krans van witte haren gehad hebben, indien een verwonding, een bijlslag leek me, niet zijn schedel geopend had. Een

deel van de zwart geworden hersenen lag op de grond, naast het hoofd.

m Wie zegt dit?

v Doet dat ertoe? Iemand zegt het, omdat het gezegd moet.

Kennelijk.

m Van wie?

s Het gehele lichaam was in een bloedplas gelegen, zwart en gestold. De ceintuur was niet vastgegespt, de broek zat vast aan een enkele knoop. De voeten en benen van de dode waren bloot, zwart, paars en lichtpaars: misschien was hij 's nachts of in de vroege morgen verrast? Probeerde hij te ontsnappen? Hij lag in een klein steegje, onmiddellijk rechts van de ingang van het Palestijnen-kamp van Chatila dat tegenover de ambassade van Koeweit ligt. Voltrok zich het bloedbad van Chatila in zacht geruis of in totale stilte dat de Israëliërs, soldaten en officieren, beweren niets te hebben gehoord, niets vermoed te hebben terwijl zij dat gebouw sinds woensdagmiddag bezet hielden?

m Wie zegt dit?

v Doet dat ertoe? We horen nog steeds stemmen. Wat moeten we anders? Jij bent gewoon liever doof voor stemmen. Ook goed. Niet goed. Zinloos verzet.

m Maar van wie is dan die laatste stem?

s Van Jean Genet. Doet dat ertoe?

Hij ging naar Palestina. Niet eens. Dat bestond nog niet. Hij ging naar Jordanië,

naar Libanon, nam het op voor de Palestijnen, net als Jacob Israël De Haan. Maakt het uit.

m Jean Genet?

v Okay. Wikipedia-momentje:

Genet was een kind uit een buitenechtelijke relatie. Zijn moeder liet hem achter bij het Burgerlijk Armenbestuur. Jean bracht zijn vroege jeugd door in opvanghuizen. Korte tijd verbleef hij bij een stiefgezin in het dorp Alligny-en-Morvan, waar hij boeken las en dagdroomde in een bedompt buitentoilet waar het rook naar oude bomen en zompige aarde.

m Wil toch niemand weten.

v Op zijn tiende werd hij veroordeeld voor diefstal en belandde hij in een jeugdgevangenis. Hij was onschuldig, maar omdat de wereld hem desondanks tot dief had verklaard, besloot hij deze reputatie na te leven. 'Ik verwierp de wereld die mij verworpen had.' Op 19-jarige leeftijd ontsnapt Jean Genet uit de gevangenis. Hij sluit zich aan bij het Frans Vreemdelingenlegioen, om al snel weer te deserteren.

m Wie interesseert dat nou?

v Tien jaar zwerft hij door Europa en brengt hij – door veroordelingen voor landlopen, homosexualiteit, prostitutie, diefstal en smokkelen – veel tijd door in Europese gevangenissen. Aan het einde van deze periode verblijft Genet in nazi-Duitsland, waarover hij schrijft: 'Dit is een natie van dieven. Wanneer ik hier steel, betekent dat niets bijzonders voor de realisatie van mezelf. Ik gehoorzaam slechts de gebruikelijke gang van de dingen. Ik vernietig niets.'

m Okay! Whatever...

v Om kort te gaan: na een succesvolle carrière als toneelschrijver zet hij zich in voor de Black Panthers in Amerika en voor de Palestijnen.

s Hij trok aan de deken die de voeten en een deel van de benen bedekte. De kuiten waren bloot, zwart en opgezwollen. De voeten met

zwarte, niet geregen rijglaarzen, en de enkels waren vastgebonden met een stevig touw van ongeveer drie meter lang, dat ik goed legde opdat mevrouw S. met precisie kon fotograferen. Wilt u mij helpen om zijn hoofd te draaien?

m Nee.

s Heeft men hem met dat touw door de straten getrokken?

v Ik weet het niet.

s Wie heeft hem vastgebonden?

v Ik weet het niet.

s De mensen van commandant Haddad?

v Ik weet het niet.

s De Israëliërs?

v Ik weet het niet.

s De mensen van...?

v Ik weet het niet.

s Kende u hem?

v Ja.

s Hebt u hem zien doodgaan?

v Ja.

s Wie heeft hem gedood?

v Ik weet het niet.

m Zijn we nu Palestijnse terroristen aan het verheerlijken? Hun schoonheid bezingen? Hun viriliteit? Dat ze zo liefdevol hun geweren poetsen en zo wreed zijn afgeslacht door die kut-joden?

v Ik weet het niet.

m Doe niet zo onnozel. Natuurlijk weet je het. Of dacht je te kunnen volstaan met een deel van het decor te strijken?

v Ik weet het niet, zeg ik toch!

s Ik stapte over de doden zoals men over afgronden springt. Het vertrek bevatte vier lijken van mannen, opgestapeld op een enkel bed, de een op de ander alsof elk van hen de voorzorg had gehad om degene die onder hem lag te beschermen of dat ze door een erotische bronst in ontbinding waren bevangen. Het rook sterk. Het rook niet slecht. De geur en de vliegen waren, zo scheen het mij, aan mij gewend. Ik stoorde niet.

m Ik doe hier niet meer aan mee. Antizionisme is antisemitisme.
Bullshit!

v Ik weet het niet.

m Zeg jij alleen nog maar 'Ik weet het niet'?

v Ook dat weet ik niet.

m Ik weet toevallig van alles!

He fought evil and injustice, except for Israel evil and injustice that he actively supported.

Dit is een walgelijk racistisch plaatje. In de linkse beweging is geen plaats voor racisten.

'Vind ik leuk.'

En nog homofoob ook. Wat een lul van een vent ben jij. Ik moet je niet tegenkomen bij een demo, want ik ram je eruit.

Kun je deze racistische homofoob blokkeren a.u.b.?

'Vind ik leuk.'

Karel weet een ding: Ramboos zoals jij lach ik vierkant uit, keeskopje van mijn kloten! Hahahaahahaha jah homofoob in hart en nieren Hollands flikkertje. Als je namelijk zwijgt kom ik je doen huilen, parasiet geval! Homolover kruipt ineens bij hen. Hahahaha.

‘Vind ik leuk.’

Flinke vent hoor. Haat zaaien van achter je toetsenbord en daarmee de machthebbers in de kaart spelen, verdeel en heers.

Het feit dat je bovengenoemde reacties van deze zak niet verwijderd betekent dat je er geen moeite mee hebt dat er racistische en homofobe commentaren op de tijdlijn worden geplaatst!

‘Vind ik leuk.’

Zeg rustig aan, jongen, blijf ademen. Zionisten apen noemen is een beetje kinderachtig maar geen racisme. Want zionisten zijn geen volk, ras, geloof of groep. Het is alsof zeggen dat nazi’s apen zijn.

Voor de rest, hou dat calvinistische vinger voor je eigen.

Iemand die racistische stereotypen gebruikt (die rechtstreeks ontleend lijken te zijn aan de nazi-karikaturen van joden) en zich homofob uit – hoe moet ik die noemen?

‘Vind ik leuk.’

Okay. Ik zal me een beetje inhouden.

Maar die keeskopje van m’n kloten is eerst beginnen reageren, niet ik!

Dus ja, ik reageer enkel op hetgene er wordt gezegd. Peace and love.

Hahaha. Hij stikt de kaaskop in zijn eigen haat.

Linkse rakker noemt hij zichzelf. Dat doet me echt lachen!

‘Vind ik leuk.’

Ik zie dat het homofobe plaatje verwijderd is en dat Smail op de vingers is getikt vanwege discriminerende uitingen. Staan we gelukkig toch aan dezelfde kant.

Fuck u en je homofobiebullshit. Steek het waar de zon niet schijnt, pummel!

‘Vind ik leuk.’

Dus alle kleurlingen en of moslims (welke anders gelovigen ook), zijn hier stennis aan het schoppen om ons de GASTHEREN tegen de schennen aan te schoppen. Hebben wij de GASTHEREN hier commentaar op dan trekken deze voormalige vreemden de racistenkaart, bijgestaan door linkse gluipers zoals jij! Het is het zoveelste zwakzinnige couplet in het grote allochtonen-dreinlied.

‘Vind ik leuk.’

Zoals ik al uitgelegd heb, komt het woord racisme geheel niet voor in de beleving van het Sinterklaasfeest. Er bestaan diverse goed Nederlandse spreekwoorden die deze ophef relativeren. Wie kaatst moet de bal verwachten en elke reactie geeft een tegenreactie.

Voor het overige is het sop de kool niet waard.

‘Vind ik leuk.’

Heel goed hoor, zonder het anaal iseren van het wondvocht zal nooit het juiste medicijn gevonden worden. Abou Jahjah, de pooier van de pedoprofeet. Parvenu. Querulant. Welkom in onze grachtengordel.

‘Vind ik leuk.’

Denk hij, met zelf zien uitspraken te hebben, gezien denkt, stemmetjes gaan achteruit dus nu is. Het mien kans... onsportief plus slim... maar ook weer zo doorzichtig ik ben. Niet achterliek hoor en opgevoed door vader met ook politiek de beste man was arkitekt maar een duizendpoot dus sorry hoor trap niet in je grote neys en je gesleten tongen.

groetjes Gertjan.

‘Vind ik leuk.’

Het vergelijken van islamofobie (wat niet bestaat) en antisemitisme (wat wel bestaat) geeft al aan dat die roepstoeter de neo-fascist van deze tijd is.

‘Vind ik leuk.’

Gezocht voor missie naar feckin nowhere in space, aby freakin jojo, koetloel, ga terug in de zandbak janken. Je fascistische ideeën horen hier niet thuis. Ieder die met deze loser heult is gewoon aan de crack of stockholmsyndroom. Didn't mummy love you?

‘Vind ik leuk.’

v Ja?

m Geen idee. Stemmen. Opgevangen stemmen.

v En?

m Jij gelooft toch in stemmen?

v Ja. Moet ik het nog een keer uitleggen?

s Graag.

v En hij?

m En hij? De Haan? Genet? ‘De stem’?

v Hij is Saabri.

m Sabri!

v Saabri is gewoon een ijdele Egyptenaar, die wil zingen en dansen en spelen. En die blij is dat hij dat in Holland kan doen.

m En wij?

v Wij helpen hem, hoop ik. En jij?

m Ik heb eigenlijk geen idee wat ik hier heb staan te beweren. Waar ik allemaal tegen was, of juist niet. Ik vind jou wel een leuke vrouw. Dat weet ik. Of mag ik dat niet zeggen?

v Zeggen mag je altijd alles.

m En die ouwe Egyptenaar?

v Die blijft zingen.

m Kan hij dat?

v Maakt het uit. Hij doet gewoon waar hij zin in heeft.

S zingt (een deel van) 'Een nieuwe Vriendschap' van J.I. de Haan.

Ik heb uw naam gevraagd: Nazem Beydoen.

Als vruchten rijpen in het rijk seizoen,

Uit wind en water naar levens geheim,

Zó vindt mijn lied voor uwe naam een rijm.

Langs hoeveel wegen gingen uw geslachten?

Langs hoeveel wegen is mijn lot gegaan?

Tot in deze gelukkigste der nachten

De donkerste wijnglazen tussen ons staan.

Langs hoeveel wegen gingen alle woorden,

Die ik heden verzamel in mijn lied?

Al wat ik in zovele talen hoorde

Is schoon als uw naam, Nazem Beydoen, niet.

Geboren zijt gij te Alexanderette.

Een knaap waart gij met knapen te Beiroeth.

Geen edelsmid kan stenen schoner zetten

Dan mijn lied het uwe steden-namen doet.

Een nieuwe vriendschap: heel een nieuwe wereld.

Een nieuwe vriendschap, Vriend, en een nieuw lied.

Ik zweer u bij de wijn, die vóór u perelt:

‘Licht als dit viel één van mijn liederen niet.’

En houdt mijn leven niet wat heeft gesproken

Hedenavond dit harten-teder lied,

Een belofte, die morgen wordt verbroken,

Was die heden ene belofte niet?

intussen

m En wat bedoel je nou eigenlijk met dat verhaal over die stemmen?

v Wil je dat echt weten?

m Ja.

v Of wil je iets anders?

m Wat wil jij?

v Ik wil dat hij zijn gang gaat. Dat hij zingt.

Dat hij gelukkig is.

m En die Genet? Ook vermoord?

v Nee. Keelkanker.

m En die stemmen?

v Die blijven we horen. Al noemen we ze niet meer Goden.

Tenminste, wij noemen ze niet meer Goden. Wij noemen ze Facebook of Twitter of de Top 2000. Maar zonder stemmen zijn we niks. Zijn we niet alleen doof maar ook blind. En dood. Dus luister maar. Zolang je nog iets hoort of ziet of voelt of denkt te denken.

S zingt verder.

Een ranke jongen kwam mij wijn inschenken
Zijn leest door dronkenschap broos
Hij zwierde: een twijg
En de wijn roodde: een roos
Dronkenschap ontvlamde een kroon
Waarmee hartstocht lichtte zijn vonken
Bijna dronk hij mijn ziel op
En bijna had ik zijn wang gedronken.

deel 3.

Scène 12

s Is dit wat we willen vertellen?

m Willen we iets vertellen?

v Hebben we iets te vertellen?

m Had je maar niet zo veel moeten lullen.

Over stemmen. En zo. Dat strijken van jou is een uitvlucht. Het enige wat jij strijkt is die zogenaamde mantel der liefde. Wat vertellen we dan, volgens jou?

s Kennelijk dat je niet zo moeilijk moet doen over die Arabieren. Ze kunnen er ook niets aan doen, dat ze de nul hebben uitgevonden. En erin gevallen zijn. Je moet ze gewoon laten zingen. Dat kunnen ze heel goed. En die rare Europese freaks, De Haan, Genet, homo's, psychopaten, hele of halve criminelen, ontfermen zich zogenaamd over die Arabieren, die Palestijnen, uit seksuele frustratie, gefnuikte geilheid.

v Dat is helemaal niet wat ik wil vertellen.

m Had jij maar niet zoveel moeten lullen.

Over stemmen. En zo. Dat strijken van jou is een uitvlucht. Het enige wat jij strijkt is die zogenaamde mantel der liefde. Bullshit.

v Natuurlijk niet. Ik wil vertellen...

m En jij? Wat wil jij?

s Kom maar.

Hij kust M langdurig en dodelijk op de mond.

v Naar liefde zulk een dodelijk verlangen.

Salaam Jeruzalem ging bij De Nieuwe
Amsterdam in première op 14 februari 2017
in theater Frascati in Amsterdam

Met: Sabri Saad El Hamus, Nizar Rohana,
Modar Salama, Ludo van der Winkel en
Randy Fokke

Regie: Gerardjan Rijnders

[www. denieuwamsterdam.nl](http://www.denieuwamsterdam.nl)

De voorstelling is uitgegaan van het boek van
Jan Fontijn Onrust, het leven van Jacob Israël
De Haan dat in 2015 bij De Bezige Bij verscheen.
Verder is ook gebruik gemaakt van de volgende boeken:

Pijpelijntjes van J.I. De Haan, Rainbow Klassiek, 2006
Pathologiën van J.I. De Haan, Uitgeverij Peter van der Velden, 1981
Kwatrijnen van J.I. De Haan, De Verbeelding, 1994
Eva van Carry van Bruggen, Van Oorschot, 2007

Louis Couperus en Jean Genet over de Islam en de Palestijnen van Jan Fontijn, De Steigerschuit, 2009

De tekst van Ibn Khafadja (1058-1139) op pagina 62 is vertaald door Hafid Bouazza

Gerardjan Rijnders (1949) schreef zijn eerste stuk Dollie of avocado's bij de lunch, omdat hij geen subsidie wist te bemachtigen voor een encenering van Het jachtgezelschap van Thomas Bernhard en zich daarop genoodzaakt zag zelf iets te schrijven. Daarna is hij blijven schrijven. Rijnders is regisseur en toneelschrijver. Zijn stukken zijn in meerdere talen vertaald.

www.gerardjanrijnders.nl

Toneelwerk

Salaam Jeruzalem* – 2017

De kinderen van de nacht – een bewerking
van De Oresteia – 2014

Macbain* – 2013

Narciss*– 2012

Het spookhuis der geschiedenis – 2012

Finland – 2011

Answer me*– 2010

Victory Boogie Woogie*– 2008

Ben ik al geboren?*– 2008

Tragedie – 2007

Jan – 2006

Drakengebroid – 2006

Het bezoek – 2005
Zien en zien – 2004
Macbeth – 2004
Tim van Athene – 2003
Echt? – 2003
Beroerd: of, de vergeten medeminnaar – 2003
Snaren – 2002
Pang! – 2001
Stalker – 2000
Remember me – 2000
Bernhard – 2000
Hedda Hedda – 1999
Rotjoch – 1998
Mahlstrom – 1997
Moffenblues – 1996
Licht – 1996
Kanker – 1996
Boelbal – 1996
Mooi – 1995
Ecstasy – 1995
Huilend zink – 1993
Roelofarendsveen – 1992
Liefhebber* – 1992
Hoorspel / Gay pervers – 1992
De Opvolger M/V – 1992
Count your Blessings – 1992
Supporting Act – 1991

Nu Syt Wellecome – 1990
Lux – 1990
Ballet – 1990
Tulpen Vulpen – 1988
Titus, geen Shakespeare – 1988
Nadien – 1988
De Hoeksteen – 1987
Bakeliet – 1987
Silicone – 1986
Pick up – 1986
De Bacchanten – 1986
Wolfson, de talenstudent – 1984
Ovomaltine – 1983
Sneeuw over Moskou – 1982
Eczeem – 1982
The Rhinestone Queen/Rosemary Clooney's Baby – 1978
Tasso in Weimar – 1978
Dollie of Avocado's bij de Lunch – 1977
Schreber – 1976
Jij en ik – 1975

*Teksten verschenen in de reeks van De Nieuwe Toneelbibliotheek:
nummers 4, 10, 45, 46, 47, 122, 160, 265 en 373

